

Ngā Mātua e Whakatū ana i ngā Tahu Hou hei Kaitiaki

(Parents Appointing New Partners As Guardians)

He Kupu Whakataki

Ki te mea kei tētahi matua he tahu hou kua whai wāhi ki te tiakitanga ia rā ia rā o ngā tamariki a taua matua he tau kotahi te itinga rawa, tērā e āhei pea taua matua te whakatū i te tahu hou hei kaitiaki mō ngā tamariki. Hei runga anō tēnei i ngā **aukatinga** o te Ture Tiaki Tamariki 2004 tērā pea ka whaipānga mai. Tērā tētahi tahu hou e whakatūria pea hei kaitiaki mā konei, hei tauira –

- ina kua mahue ngā mātua, kua tīmatahia hoki e rāua he hononga hou
- ina kua mate tētahi matua, ā, kua whiwhi tahu hou te matua ora
- ina kua whiwhi tahu hou tētahi whaea ko ia anake te kaitiaki.

Ki te mea kei te ora tonu tērā o ngā mātua, me whakaae tahi ngā mātua ki tēnei whakatūnga, me hanga tahi hoki e rāua.

Tētahi anō, ka whaimana ngā tamariki kia rangona, kia whakaarohia hoki ō rātou whakaaro mō tēnei whakatūnga, i mua i te mahinga o tēnei whakatūnga i ngā mātua me te tahu hou.

Tērā pea e noho mārena ana te matua me te tahu hou, kei tētahi hononga ā-ture rānei, kei te noho tahi noa rānei.

Me noho te tamaiti, te matua rānei, hei kirirarau, hei kainoho rānei nō Aotearoa

Kāore e āhei tētahi matua te whakatū hei kaitiaki o tētahi tamaiti he tahu hou hāunga ia he kirirarau rānei, he kainoho noa rānei nō Aotearoa te tamaiti, tētahi rānei o ōna mātua.

Ka āta tirohia e te Kōti ā-Whānau mehemea ka taea taua whakatūnga

Mahia ai tēnei whakatūnga mā te whakamahi i tētahi puka motuhake. Me titirohia e tētahi Kairēhita o te Kōti ā-Whānau kei te tika katoa te puka whakatūnga. Me mōhio rawa ia kei te tika ngā kōrero kua homai, kei te tika anō ngā mahinga tuhituhi, ā, kāore hoki e whai pānga tētahi o ngā aukatinga e aukatia ai tēnei whakatūnga.

He aha oti ngā aukatinga e pā ana ki te whakatūnga o te tahu hou hei kaitiaki?

Ki te whakatūria ia hei kaitiaki, me whai wāhi rawa te tahu hou **ki te tiakitanga ia rā, ia rā** o te tamaiti, otirā kua pēnei rawa ia **he tau kotahi te itinga rawa**. Arā anō ētahi aukatinga e pā ana ki te tahu hou. Hei tauira, kia kua rawa anō ia i whai wāhi ki ētahi take o te Kōti mō te tamariki, kia kua rawa anō i whakaharaina rānei ki ngā hara e pā ana ki te tamariki.

E pā ana ētahi atu aukatinga ki **te tamaiti me ngā mātua**. Ko te nuinga o ēnei e pā ana ki te take mehemea kua whai wāhi tētahi tamaiti, matua rānei ki tētahi take o te Kōti ā-Whānau i mua.

Kei te whakamāramatia taipitopitotia ēnei aukatinga katoa i ngā whārangi e whai ake nei.

Ko wai rā ka āhei te mahi i te whakatūnga?

Me whakaae tahi ngā mātua ki tēnei whakatūnga, mā rāua tahi hoki e mahi ina -

- ko rāua ngā kaitiaki o te tamaiti, ina rānei
- ko te hapūtanga me tēnei tamaiti **nō mua** i te 1 Hōngongoi 2005, otirā ko te whaea **te kaitiaki anake** nō te mea noaiho kāore ia i noho mārena, i roto rānei i te hononga ā-ture ki te matua tāne i tētahi wā mai o te hapūtanga tae noa ki te whānautanga, kāore rānei i noho ki te matua tāne i te whānautanga o te tamaiti, ina rānei
- ko te hapūtanga me tēnei tamaiti **nō muri mai, nō** te 1 Hōngongoi 2005 rānei, ā, ko te whaea **te kaitiaki anake** nō te mea noa iho kāore ia i noho mārena, i roto rānei i te hononga ā-ture, i te noho tahi rānei ki te matua tāne i tētahi wā mai o te hapūtanga tae noa ki te whānautanga.

Ki te mea kua mate tētahi o ngā mātua, ā, kāore i whakatūria he kaitiaki i roto i tētahi wira, i tētahi whakaaetanga ā-pukapuka rānei (he **kaitiaki kawenata**) otirā kāore atu ētahi kaitiaki, ka taea e te matua ora te mahi he whakatūnga ko tōna kotahi.

Ki te mea i whakatūria e tētahi matua he kaitiaki kawenata i mua i tana matenga, otirā he kaitiaki anō te matua ora, kāti me whakaae ēnei kaitiaki tokorua ki te whakatūnga, me mahi tahitia.

Ki te mea ko te whaea anake te kaitiaki nōtemea i hapū ia mā te whakamahi i te hangarau whakahapū, ā, kāore hoki i whai tahu i taua wā, ka taea e ia te mahi he whakatūnga ko tōna kotahi.

Ngā aukatinga ki ngā Mātua e whakatū ana i ngā tahu hou hei kaitiaki

Ngā aukatinga e pā ana ki te tahu hou

Kāore e āhei tētahi matua te whakatū hei kaitiaki o tētahi tamaiti he tahu hou hāunga ia **kei te whaiwāhi taua tahu ki te tiakitanga ia rā, ia rā** o te tamaiti, otirā kua pēnei rawa ia **he tau kotahi te itinga rawa**.

Heoi anō, ahakoa kei te whai wāhi te tahu hou ki te tiakitanga ia rā, ia rā o te tamaiti, kāore tonu ia e taea te whakatū hei kaitiaki mehemea -

- kua whai wāhi ia ki tētahi take o te Kōti ā-Whānau mō te **kaitiakitanga** o tētahi tamaiti, mō **ngā whakaritenga mō te tiakitanga** o tētahi tamaiti rānei
- kua whai wāhi ia ki tētahi take o te Kōti ā-Whānau mō te **tiakitanga, whakangungutanga rānei** o tētahi tamaiti i raro i te Ture mō ngā Tamariki, ngā Taiohi, me ō Rātou Whānau 1989
- kua tonoa e tētahi tangata he **whakatau whakangungutanga i te tutū tara ā-whare** ki a ia, mehemea rānei
- kua whakaharaina ki tētahi hara o te **whara ki tētahi tamaiti**, tae ki te tutū, te tūkinu, te whakahapa, te karihika tamariki hoki.

Me noho mārena rānei te tahu hou ki tētahi matua?

Kāore. Ka āhei rāua te noho mārena, te noho i roto i tētahi hononga ā-ture, te nohotahi noa rānei; kāore he tikanga ko tēhea.

Ka āhei rānei ngā tahu o te ira rite te whakatū hei kaitiaki?

Āe. Ka taea tētahi tahu hou te whakatū hei kaitiaki mō tētahi tamaiti ahakoa ira-rite tōna hononga ki te matua o te tamaiti, ira-rerekē rānei.

Ngā aukatinga e pā ana ki te tamaiti

Kāore e āhei tētahi matua te whakatū he tahu hou hei kaitiaki mō tētahi tamaiti ki te mea -

- he kaitiaki tō te tamaiti **nā te Kōti i whakatū**
- kua tonoa he whakapuakanga e hiahia ana te tamaiti **ki te tiakitanga me te whakangungutanga** i raro i te Ture mō ngā Tamariki, ngā Taiohi me ō Rātou Whānau 1989 ahakoa te wā, ki te mea rānei
- kua tonoa e te tamaiti he **whakatau whakangungutanga i te tutū tara ā-whare**, kua taupokina rānei ia e tētahi whakatau whakangungutanga.

Ngā aukatinga e pā ana ki ngā mātua

Kāore e āhei tētahi matua te whakatū he tahu hou hei kaitiaki mō tētahi tamaiti ki te mea -

- kua oti **kē** i a ia te whakatū he tahu hou hei kaitiaki tāpiri mō te tamaiti
- kua **tangohia tōna mana kaitiaki** mō tētahi tamaiti e te Kōti
- kua whai wāhi rātou ki tētahi tautohe i te Kōti ā-Whānau mō te **kaitiakitanga** o tētahi tamaiti, mō ngā **whakaritenga mō te tiakitanga** o tētahi tamaiti rānei
- kua whai wāhi rātou ki tētahi take i te Kōti ā-Whānau e pā ana ki te **tiakitanga, te whakangungutanga rānei** o tētahi tamaiti i raro i te Ture mō ngā Tamariki, ngā Taiohi me ō Rātou Whānau 1989, ki te mea rānei

- kua whakamanahia he tono mō te **whakatau whakangungutanga i te tutū tara ā-whare** ki a rātou.

Ka taea rānei kia nui atu i te kotahi te tahu hou ka whakatūria pēneitia?

Kāore. Kotahi anake te tahu hou ka taea te whakatū pēnei hei kaitiaki mō te tamaiti. Ki te heipū i muri mai ka uru tērā o ngā mātua ki tētahi hononga mau tonu me tētahi tangata e whaiwāhi ana ki te tiakitanga ia rā, ia rā o te tamaiti, e **kore** anō taua tahu hou e taea te whakatū pēnei hei kaitiaki.

He huarahi kē anō e taea ai tētahi tahu hou te whakatū hei kaitiaki?

Āe. Ki te heipū he take kāore tētahi matua e āhei te whakatū he tahu hou hei kaitiaki, ki te kore rānei e whakaae te Kairēhita ki tōna whakatūnga, ka taea e te tahu hou te tono ki te Kōti ā-Whānau hei whakatū i a ia hei kaitiaki. Me noho nā rawa te Tiatī mō te tino painga o te tamaiti te whakatūnga o te tahu hou hei kaitiaki.

Te tukanga e whakatūria ai te kaitiaki hou

Ka whai wāhi anō te Tamaiti ki te kōrero?

Āe. I mua i te whakatūnga o tētahi kaitiaki hou, me whai rawa ngā mātua me te tahu hou kia mōhio pai ai he aha ngā whakaaro o te tamaiti mō te tūnga o te tahu hou hei kaitiaki. Me āta whakaarohia e rātou ngā whakaaro o te tamaiti i mua i te whakatau kia mahia tēnei whakatūnga.

Tērā anō pea ētahi puka, ētahi tuhinga motuhake?

Āe, arā anō tētahi **puka motuhake** hei mahi i te whakatūnga. Kei te Kōti ā-Whānau he tārua o ēnei puka. Ka taea anō te tikiake i te paetukutuku a te Kōti ā-Whānau, i www.justice.govt.nz/family.

I te nuinga o ēnei take me haina rawa ngā mātua tokorua me te tahu hou i te puka. E mea ana tēnei kei te whakaae tēnā, tēnā o rāua, ki te tahu hou e tū ana hei kaitiaki. Me tuku tahi mai me tēnei puka -

- **he whakapuakanga ā-ture** a te matua, a ngā mātua rānei e mahi ana i tēnei whakatūnga, a te tahu hou anō hoki, ā,
- he tārua o te **pūrongo taihara** a te tahu hou, tērā hoki e taea te tikiake i te paetukutuku a te Tāhū o te Ture, i www.justice.govt.nz/privacy.

He aha oti he whakapuakanga ā-ture?

Ko te whakapuakanga ā-ture ko tētahi tauākī ā-tuhi ōkawa kua mahia ki te aroaro o tētahi rōia, tētahi Kairēhita, Kairēhita Tuarua rānei o te Kōti ā-Whānau, tētahi Kaiwhakawā Manaiti, tētahi atu rānei e whaimana ana ki te tango whakapuakanga ā-ture. Me haina anō taua tangata i te whakapuakanga.

Kia whakaurua he aha ki ngā whakapuakanga ā-ture?

Me mahi te matua, ngā mātua rānei e mahi ana te whakatūnga hou, me te tahu hou i te whakapuakanga ā-ture e mea ana -

- mehemea e whakaaro ana rātou kei nga tino painga o te tamaiti te meatanga o te tahu hou hei kaitiaki, kāore rānei
- mehemea e whakaaro ana rātou kua tino whai rawa rātou ki te mōhio ki ngā whakaaro o te tamaiti, ki te āta whai whakaaro hoki ki aua whakaaro
- ki tō rātou mōhio, kāhore rawa i whakaharaina te tahu hou ki tētahi hara kei roto nā te whara ki te tamariki, ā,
- ki tō rātou mōhio, kāore tētahi o ngā aukatinga ki te whakatūnga o te tahu hou e whai pānga mai.

Ka aha te Kōti ā-Whānau ina riro i a ia ēnei tuhinga?

Ka titiro te Kairēhita o te Kōti ā-Whānau kia kite kei reira katoa ngā tuhinga me ngā puka e hiahia ana, kua tika hoki te whakakītanga i ngā puka me ngā whakapuakanga.

Ka tirohia hoki e te Kairēhita ngā pūrongo o te Kōti ā-Whānau hei tiaki kāore te whakatūnga o te kaitiaki hou e aukatia ana e tētahi o ngā aukatinga kua kōrerotia i runga ake nei. Hei tauira, ka tirohia e te Kairēhita kāhore rawa te tahu hou i whai wāhi ki tētahi tautohenga kaitiakitanga i te Kōti ā-Whānau, ā, kāhore rawa anō tētahi tono mō te whakatau whakangungutanga mō te tutū tara ā-whare i tangohia ki a ia.

Ka taea rānei e te kairēhita ngā tuhinga te whakakāhore ahakoa kāhore te whai pānga o tētahi o ngā aukatinga?

Kāore. Heoi anō tā te Kairēhita ko te tiroiro kia mōhio kei te tika ngā mea katoa - kei te tika ngā kōrero kua homai, kei te tika ngā tuhituhinga, kāore hoki e whai pānga tētahi o ngā aukatinga e ārai ana i te whakatūnga o tētahi tahu hou hei kaitiaki. Ki te kāhore he raruraru, me whakaaetia e te Kairēhita te whakatūnga o te tahu hou hei kaitiaki.

Ki te whakaaetia ngā tuhinga e te Kairēhita, hei āwhea tīmata ai tēnei whakatūnga?

Tīmata ai tēnei whakatūnga ina whakaaetia rawatia ana e te Kairēhita. I ētahi wā ka hiahia te Kairēhita kia tīkina he pūrongo i tētahi atu Kōti ā-Whānau.

Kei te pīrangi ki ētahi kōrero anō, kōrero tohutohu rānei?

Ko ētahi wāhi o te ture e pā ana ki te whakatūnga o ngā tahu hou hei kaitiaki he whīwhiwhi rawa, he uaua anō te māramatanga. Ki te mea rawa he āhua rerekē ngā āhuatanga, tērā e pai kia kōrerorero tahi me tētahi rōia ā-whānau (haere ki www.familylaw.org.nz), tētahi pokapū ture ā-hapori, te tari o te Kōti ā-Whānau tūtata rānei.

Kei te wātea anō he pārongo i te paetukutuku a te Kōti ā-Whānau, i (www.justice.govt.nz/family).

Te āwhina ā-Ture

Ko te tangata e pīrangi ana ki tētahi rōia engari tē taea te utu, tērā ia e tika kia whiwhi ki te **āwhina ā-ture**. Ko tēnei ko te utunga a te Kāwanatanga he wāhi, te katoa rānei o ngā utu rōia (i ētahi wā tērā e hiahiatia kia whakahokia e koe he wāhi, te katoa rānei). Ka taea e koe te whiwhi pārongo mō te āwhina ā-ture mā te -

- whakapā atu ki te tari o te Pokapū Ratonga ā-Ture o te wā kāinga (tirohia ngā whārangi kikurangi a te Kāwanatanga kei mua o te puka nama waea)
- haere ki te paetukutuku a te Pokapū Ratonga -ā-Ture, ki www.lsa.govt.nz
- haere rānei ki te kite i tētahi rōia me te matapakitahi i te āwhina ā-ture me ia.

E wātea ana te āwhina ā-ture mō ngā take Kōti ā-Whānau katoa, hāunga ia te whakakāhoretanga o te mārenatanga (whakarerenga).

www.justice.govt.nz/family

Nga Kōti 003

Poutū-te-rangi 06